

УДК 37(460)

РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ІСПАНІЇ

Марина Юрченко

Стаття присвячена розвитку шкільної освіти в Іспанії. Розглянуто етапи її становлення і розвитку, модернізаційні процеси. Проаналізовано сучасні тенденції, нормативні засади функціонування шкільної освіти в Іспанії, соціально-культурні чинники її сучасного розвитку.

Ключові слова: національна система освіти, шкільна освіта, релігійна освіта, освітні реформи, початкова школа, середня школа, базова освіта.

Актуальність теми. Процес інтеграції України в європейський освітній простір пов'язаний, насамперед, з переосмисленням власних освітніх традицій і особливостей функціонування системи освіти в контексті європейських освітніх цінностей, з-поміж яких пріоритетними є демократизація і гуманізація. У цьому зв'язку вивчення досвіду зарубіжних країн є досить актуальним.

Продуктивним у цьому контексті є розроблення та застосування педагогічної компаративістики як інструменту порівняння освітніх систем та якості освіти. Значущі наукові доробки у цьому напрямі зроблені А.В. Василюк, В.Г. Домніч, Л.І. Зязюн, Н.М. Лавриченко, М.П. Лещенко, О.І. Локшиною, Л.П. Пуховською та ін.

Проте питання розбудови шкільної освіти Іспанії, де з 1978 р. після смерті Франко держава активно розвиває цей сектор, є недостатньо дослідженими. Відомо, що останнім часом в Україні виконано лише два таких дослідження: В.Г. Домніч «Традиції виховання в народній педагогіці Іспанії» та З.В. Янішевської «Педагогічні засади та практика сімейного виховання у сучасній Іспанії».

Мета статті: На підставі аналізу нормативно-законодавчої бази та педагогічної літератури дослідити історичні етапи розвитку та модернізації шкільної освіти Іспанії.

Вибір Іспанії є не випадковим, адже це – європейська країна з різноманітною культурою й багатими традиціями, однією з яких є повага й особливе ставлення до освіти та виховання молодих поколінь.

Стрімкий розвиток національної системи освіти Іспанії розпочався у XIX столітті з прийняттям низки важливих освітніх реформ. Саме в цей час формувалося правове регулювання системи освіти: у 1836 р. прийнято Генеральний план суспільного розвитку (Plan General de Instrucción Pública), а в 1845 р. – План Підаля (Plan Pidal), яким передбачена централізація і секуляризація шкільної освіти. У зв'язку з розвитком капіталістичного виробництва, виникла необхідність переходу народної освіти Іспанії у сферу державного управління. Як наслідок, революцією в освіті стає затвердження у 1857 р. закону Мойано (La Ley Moyano) – першого закону про обов'язкове навчання, який регламентував освітні рівні та визначав обов'язкову освіту для

дітей 6–9 років. Цей закон із деякими змінами і доповненнями був чинним понад сто років, а саме до 1970 р., коли було прийнято Головний закон про освіту (*Ley General de educación*).

Великий вплив на шкільну освіту Іспанії здійснювала католицька церква: у підпорядкуванні церкви перебувала велика кількість початкових, середніх і вищих шкіл; релігія викладалася в школах як обов'язковий навчальний предмет; викладання всіх навчальних дисциплін було пронизане релігійним змістом і велося схоластичними методами.

На початку ХХ століття ситуація у сфері іспанської освіти була катастрофічною, тому що 60 % населення було неграмотним, особливо жінки. У 1900 р. першим відповідальним за стан освіти в Іспанії був Альваро де Фігера, який відстоював модель державної освіти і подовжив середню обов'язкову освіту до 13 років. У Фігера виник сумнів щодо доцільності релігії в системі державної освіти й ідея про те, що школа має бути відокремлена від церкви. У цей період в 1901 р. була створена сучасна школа «Escuela Moderna», засновником якої став Ф. Феррер і Гвардія. Він критикує традиційний авторитарний режим у школах, а тому його школа стає зразком вільної і світської школи для спільного навчання хлопчиків і дівчат незалежно від соціального середовища [15, с. 59].

Період диктатури Прімо де Рівера (1923–1930 рр.) характеризувався низькою якістю освіти, браком шкіл та малою кількістю учнів у них. Навчання велося на релігійних засадах католицькою церквою.

Наступним етапом розвитку шкільної освіти Іспанії стало проголошення у 1931 р. Другої Республіки. З'явилася велика кількість державних шкіл та вчителів, які підтримувалися Республікою. Було розроблено нові навчальні плани, помітно підвищилася заробітна плата вчителів, але такі заходи тривали недовго у народній освіті Іспанії. Більшість населення залишалася неграмотною, а шкіл, як і раніше, не вистачало [8, с. 284].

У 1936 р. у країні розпочалася громадянська війна. Держава цікавилася освітою лише як способом передачі своїх ідеологічних принципів і практично не займалася її організацією. У післявоєнний період держава повністю віддає католицькій церкві керівництво освітою [14, с. 178].

Формування сучасної системи шкільної освіти Іспанії розпочалося з перемоги національних сил у 1939 р. Лідером Іспанії став Франсіско Франко, відповідно відбувалася розбудова усіх галузей суспільного життя. У галузі освіти відбулись істотні зміни, позначені фашистсько-клерикальним характером. Вся система виховання і навчання від початкової до вищої школи перебувала під впливом реакційної ідеології і католицької церкви. Впродовж цього тривалого періоду відбувалося відновлення католицьких шкіл із централізованим управлінням [5, с. 1].

Варто відзначити, що при Франко загальна атмосфера, яка була в освітніх центрах, державних і приватних, збігалася з релігійним настроєм значної частини іспанського народу. У країні панував «національний католицизм». Якщо порівнювати з сьогоденням, то релігійне виховання зараз є слабким, і теперішня християнська освіта в Іспанії немає такого впливу, як у минулому. Таким чином, на формування особистості учня впливали не лише

інваріантні чинники – сімейне і соціальне середовище, а й варіативні – церква та католицькі канони.

У часи франкізму у закладах середньої освіти викладання релігії було обов'язковим. Серед видатних педагогів того часу були Мануель Гарсія Монте (1888–1942), один із реформаторів вищої освіти; Хуан Сарагвета (1883–1974), який займався питаннями філософії, соціології, освіти та релігії; Віктор Гарсія Ос, що ввів поняття «самостійна освіта» [5, с. 2].

Більш активний етап у розвитку системи освіти і виховання в Іспанії розпочався 40 років тому в останній період диктатури, коли міністр Вільям Паласі здійснив радикальну реформу в освіті – Головний освітній закон (la Ley General de Educación (LGE), 1970). Він став справжньою революцією в галузі освіти, передбачав всеосяжну реформу в іспанській системі освіти, оскільки запровадив нову модель освіти з чотирма освітніми ступенями (дошкільна освіта, основна школа, середня школа та вища школа), а також узаконив інші види освіти, зокрема такі, як освіта дорослих, спеціальна освіта, дистанційна освіта, вечірні курси.

Згідно з цим законом, метою реформ стало залучення до освіти всього населення Іспанії, поліпшення якості освіти і сприяння соціальній інтеграції, відкриття дверей школи для всіх верств суспільства без дискримінації через особисті погляди, уподобання щодо політики або релігії.

Головний закон передбачив такі зміни:

- подовження початкової освіти до 14 років, заміщуючи назву «початкова освіта» на «базова основна освіта»;
- створення єдиного трирічного бакалаврату шляхом уніфікації існуючих його видів;
- введення підготовчого доуніверситетського курсу;
- включення в освітню систему професійної освіти;
- скасування фінальних іспитів після кожного навчального року.

Цей закон, за винятком невеликих змін, у навчальних планах був чинним до проголошення Закону про право на освіту (la Ley Orgánica del Derecho a la Educación (LODE)), а згодом схваленого у 1990 р. Головного закону управління системою освіти (la Ley de Ordenación General del Sistema Educativo (LOGSE)).

Отже, суть Головного освітнього закону 1970 р. полягала в забезпеченні рівних можливостей для здобуття освіти, що є якісним стрибком у бік більш справедливого і гуманного життя в суспільстві [16, с. 180].

Після смерті Франко у 1975 р. розпочався перехідний період. За цей період новітньої іспанської історії з'явився такий вид школи, як la Escuela Pública (державна школа) – єдина, спільна для всіх, ідеологічно плюралістична, світська, безкоштовна. Такий вид шкіл існує поряд з приватними навчальними закладами (релігійними, платними), де не всі бажаючі мають змогу навчатися.

Прийнятий у 1985 р. Головний закон про право на освіту (La Ley Orgánica 8/1985 Reguladora del Derecho a la Educación (LODE)) гарантує право кожного громадянина на освіту за власним вибором та сприяє залученню громадськості до вирішення питань освіти, забезпечує державне фінансування закладів освіти. В цьому законі сконцентровані пріоритетні цілі освіти, що передбачають формування особистісних, інтелектуальних та професійних

якостей учнів та підготовку їх до життя у демократичному суспільстві [17].

У 1990 р. був прийнятий новий закон про освіту – Головний закон управління системою освіти (la Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo (LOGSE)). Відповідно до цього закону, навчання в основній та середній школі становить 10 років (від 6 до 16 років). Закон регламентує організацію навчання в дитячих садках, початкових і середніх школах, а найсуттєвіші його положення наведені нижче:

1. Базова освіта є обов'язковою і безкоштовною для дітей та молоді до 16 років, коли розпочинається працездатний вік.

2. Шкільна освіта включає як загальну, так і спеціальну освіту, тобто різні рівні навчання відповідно до потреб учнів.

3. Базова професійно-технічна освіта надається в середній школі. Спеціальна професійна освіта відбувається в два етапи: перший – наприкінці обов'язкової середньої освіти, другий – після бакалаврату.

4. Покращення якості освіти досягається шляхом удосконалення методичного супроводу, змісту навчальних програм і підвищення педагогічної майстерності вчителів.

5. Релігійне навчання має бути доступним для учнів у всіх школах, проте є не обов'язковим, а лише факультативним [9, с. 228–232].

Ці закони (LGE, LOGSE, LODE) регулюють перехід від централізованого управління до децентралізованого, з подальшим перерозподілом владних повноважень у 19-ти автономних областях. Відповідно до цього, регіональна влада відповідає за:

- обов'язкову і безкоштовну освіту;
- підготовку навчальних планів;
- контроль за навчальними планами [1, с. 69–71].

До загальної освіти (Régimen general) Іспанії належать дошкільні заклади, основні школи, обов'язкова середня школа (основна), середня школа (старша школа), позашкільні заклади та вищі школи, а до спеціальної освіти (Régimen especial) – художні та філологічні навчальні заклади [1, с. 97–98].

Середні школи в Іспанії можуть бути державними та приватними, частина з них знаходяться при церквах. Близько 70 % усіх іспанських учнів навчаються в державних школах.

Прийнятий у 1995 р. Головний закон про участь, оцінку і керівництво навчальними закладами (LOPEG) надає право на автономію в управлінні школами, особливе місце відводиться позакласним заходам. У 2002 р. Законом про якість освіти (Ley Orgánica de Calidad de la Educación (LOCE) передбачалося повернення до шкільних програм 70-х років, встановлення випускних екзаменів по закінченню бакалаврату та зміни при вступі до університетів. Проте ця реформа була віддалена від сучасних соціальних і демократичних цілей в освіті, а тому діяла лише до 2005 року.

Узагальнені відомості про головні етапи розбудови і реформування шкільної освіти в Іспанії надано в Табл. 1.

Головні етапи розбудови шкільної освіти в Іспанії

Часові межі	Соціально-політичні зміни	Характеристика освітніх реформ
1836 р.	Абсолютна влада трансформувалася у ліберальну.	Прийнято план генерального розвитку освіти, розпочато формування національної системи освіти Іспанії.
1845 р.	У країні правлять ліберали. Повний контроль влади над освітою. Секуляризація.	Розроблено Загальний план навчання (Plan general de estudios), або «План Підаля» (Plan Pidal), визначено основи іспанської системи освіти, запроваджено початкову та середню освіту.
1857 р.	При владі в Іспанії прогресивна партія лібералів. Буржуазна революція, яка призвела до скидання з престолу королеви Ізабель II.	Прийнято Закон Мойано (La Ley Moyano), принципами якого керувались аж до прийняття Головного закону про освіту (la ley General de educación) у 1970 р. Законом визначено освітні рівні: шестирічне початкове навчання (безкоштовне і обов'язкове); шестирічна середня освіта з випускним екзаменом; професійна освіта; університетська освіта або професійне навчання вищого рівня. Створюється шкільний сектор із централізованим управлінням; з'являється приватний сектор навчання у релігійних установах.
1874–1930 рр.	Диктатура де Прімо де Рівера	Відбулися деякі нормативні зміни у навчальних планах шкіл. Полеміка щодо приватного релігійного сектора на всіх рівнях освіти. План 1903 р. був єдиний, який підтримав наступність в освіті.
1931–1939 рр.	Друга Республіка	Розбудова державного сектору освіти, послаблення релігійних шкіл.
1939–1975 рр.	Диктатура генерала Франко	Домінують релігійні школи над державними. У 1970 р. приймається Головний закон про освіту (ley General de Educación) – загальноосвітня реформа іспанської системи освіти ХХ ст. Модернізація шкільної освіти, зокрема цілей та організації.
1975–1982 рр.	Смерть Франко. Коронація короля Хуана Карлоса I. Затвердження нової Конституції Іспанії	Початок процесу децентралізації освіти з передачею повноважень до автономних областей. Прийняття в 1970 р. реформаторського Головного закону освіти, згідно з яким навчання релігії

	на засадах демократії. На виборах перемагає партія соціалістів.	перестає бути обов'язковим у державних школах; запровадження нової моделі управління освітою (із залученням громадського загалу).
1982–1996 рр.	Країною правлять соціалісти. Конфлікт держави і католицької церкви та між державним і приватним секторами.	1985 р. – Закон про право на освіту (la Ley Orgánica del Derecho a la Educación (LODE)), який закріпив конституційне право усіх громадян на освіту та започаткував державне фінансування шкіл різного типу. 1990 р. – Головний закон управління системою освіти (la Ley de Ordenación General del Sistema Educativo (LOGSE)). Друга велика реформа у шкільній системі XX ст.: Вперше введено дошкільну освіту у систему загально середньої освіти Іспанії; обов'язкове навчання учнів віком від 6 до 16 років; розроблено нову модель обов'язкової середньої освіти (ESO). 1995 р. – Закон про участь, оцінку і адміністрування навчальних центрів (LOPAG (Ley Orgánica de Participación, la Evaluación y el Gobierno de los Centros Docentes), який модернізує і доповнює Закон 1990 року.
1996–2004 рр.	Перемога на виборах Народної партії (Partido Popular)	2002 р. – Закон про якість освіти (Ley Orgánica de Calidad de la Educación (LOCE). Повернення до шкільних програм 70-х років, встановлення бакалаврських іспитів та зміна правил при вступі до університету.
2004–2006 рр.	Перемога соціалістичної партії (PSOE). Конфлікт між державою і церквою продовжується.	Новий закон встановлює обрати новий освітній стандарт, який набув чинності у 2006 р. – Закон про освіту (LOE (Ley Orgánica de Educación), який є своєрідним синтезом попередніх освітніх законів, за змістом наближений до закону 1990 року. Основні принципи освіти: обов'язковість, наступність, залучення всіх громадян до навчання, підвищення освітнього рівня і виховання на демократичних засадах.

* Систематизовано автором на основі джерел [5; 7; 12; 14; 15] у списку літератури.

Новітня реформа у галузі шкільної освіти Іспанії відбулась у травні 2006 р. із затвердженням Головного закону освіти (La Ley Orgánica de Educación (LOE)). Згідно з цим законом зберігається державний характер освіти в Іспанії, освіта розглядається як найважливіший громадський обов'язок. Освіта повинна бути доступною для всіх, без будь-яких обмежень і з однаковими

можливостями, гарантована наступність головних етапів освіти, поступова адаптація до соціальних змін.

За новим законом LOE головними цілями системи шкільної освіти Іспанії є такі:

- підвищення рівня освіти і шкільних досягнень;
- досягнення успіхів у системі обов'язкової освіти;
- збільшення прийому дітей, учнів середніх шкіл;
- збільшення дипломів бакалавра і професійної підготовки;
- виховання громадян на демократичних засадах;
- заохочення навчання протягом усього життя;
- збільшення справедливості в системі шкільної освіти та співпраця з країнами ЄС у підвищенні ефективності іспанської освіти відповідно до вимог єдиного освітнього простору [17].

У законі (LOE) визначено, що базова освіта передбачає десять років навчання у школі учнів віком від 6–16 років. Базова освіта поділяється на початкову та середню обов'язкову освіту. Крім того, закон регламентує організацію дошкільної освіти, середньої освіти, художньої освіти, а також спортивну і мовну освіту та освіту для дорослих, дистанційне навчання упродовж усього життя. Водночас, він відображає партнерський підхід у навчанні і аспекти, пов'язані з організацією та функціонуванням навчальних закладів, підвищення їхньої ефективності та управлінську автономію, а також регулює повноваження шкільних рад і викладацького складу. Варто також зазначити, що цей закон заохочує співробітництво між сім'єю та школою, сприяє ширшій участі та відповідальності учнів і батьків у навчально-виховному процесі, передбачає діагностичне оцінювання оволодіння учнями компетентностями наприкінці другого циклу початкової освіти і другого циклу середньої освіти.

Що стосується вчителів, то в законі їм приділена особлива увага, він сприяє безперервному навчанню та адаптує систему підготовки педагогічних кадрів і аспірантів. Для того, щоб стати вчителем середньої школи, починаючи з 2009/2010 рр. потрібно не лише бути випускником університету, а й навчатися в магістратурі для здобуття педагогічної і дидактичної освіти.

Відповідно, на сьогоднішній день, структура сучасної національної освіти Іспанії має такий вигляд, згідно з прийнятим Законом про освіту 2006 р. (див. Рис. 1) [1, с. 70].

Отже, на підставі аналізу нормативно-законодавчої бази та педагогічної літератури нами виявлені головні історичні етапи розвитку шкільної освіти в Іспанії, які збігаються з такими найважливішими соціально-політичними подіями в цій країні наприкінці XIX – початку XXI століття: Перша Карлістська війна, правління лібералів, Буржуазна революція, диктатура де Прімо де Рівера, Друга Республіка, диктатура генерала Франко, смерть диктатора Франко і правління соціалістів, перемога на виборах Народної партії, перемога соціалістичної партії (PSOE). Сучасні тенденції модернізації іспанської шкільної освіти визначаються як політикою держави, зокрема прийняттям низки освітніх законів (Закону Мояно (1857), Основного закон освіти (1970), Основного закону управління системи освіти (1990), Закону про освіту (2006),

так і національними загальноєвропейськими традиціями в освітньому просторі: утвердженням принципів демократії і гуманізацією освіти, вдосконаленням змісту навчальних планів і програм, забезпеченням наступності і неперервності шкільної освіти, вдосконаленням контролю її якості, підвищенням престижності педагогічної праці.

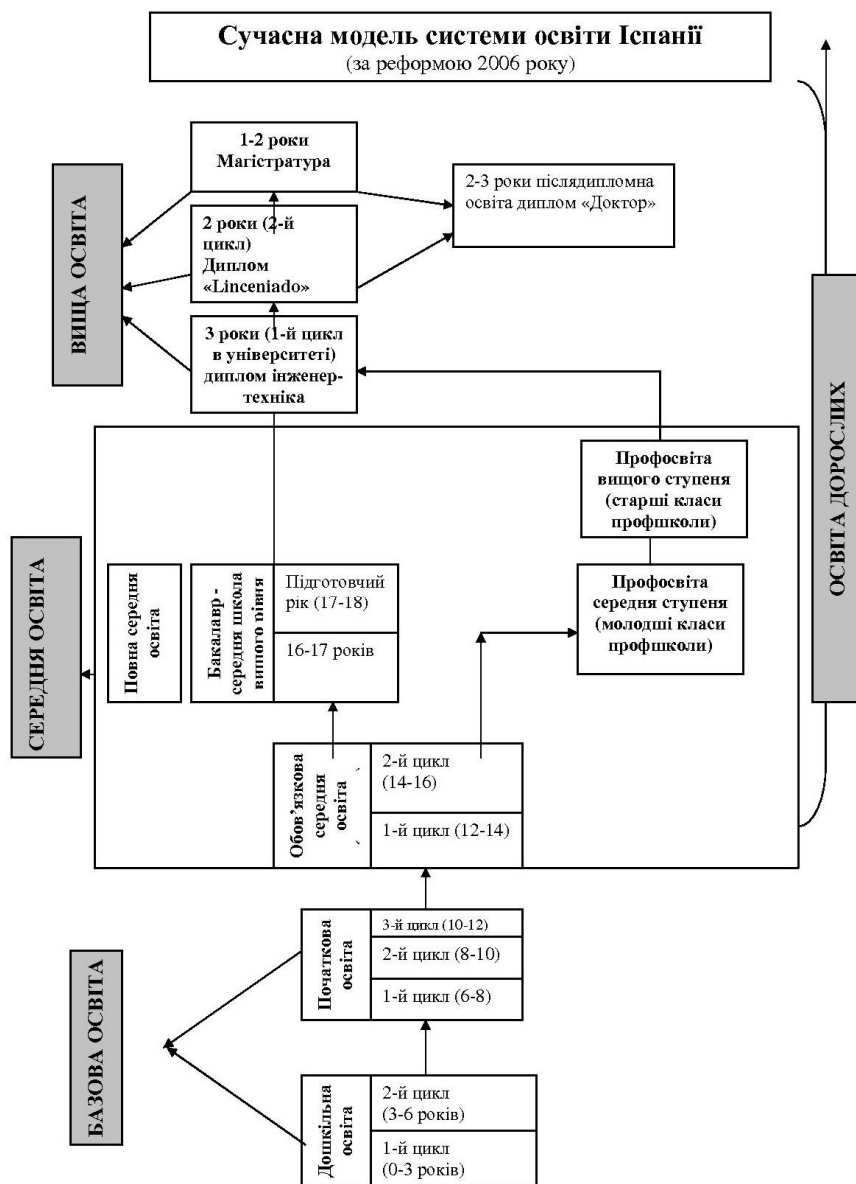

Рис. 1. Сучасна структура системи національної освіти в Іспанії (за законом LOE 2006 р.).

Перспективою досліджень національної освіти в Іспанії вважаємо вивчення особливостей функціонування сучасної системи шкільної освіти Іспанії, зокрема початкової школи як одного з головних етапів у формуванні особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Василюк А. Сучасні освітні системи : Посіб. з порівняльної педагогіки для самостійної роботи студентів / А. Василюк, Р. Пахоцінський, Н. Яковець. – Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. – 139 с.
 2. Домніч В. Г. Традиції виховання в народній педагогіці Іспанії: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Г. Домніч; Київський національний лінгвістичний ун-т. – К., 2001. – 194 арк.
 3. Пінч М. Глобалізація освіти в Іспанії / Марта Пінч // Вища школа. – 2001. – № 2–3. – С. 94–98.
 4. Офіційний портал міністерства освіти і науки Іспанії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.mec.es .
 5. Офіційний портал журналу «Arbil, anotaciones de pensamiento y critica». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.arbil.org/revista.htm>
 6. Органічний закон про освіту в Іспанії. Ley Orgánica de Educación. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.educacion.es>
 7. Revista Propuesta Educativa 32. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.propuestaeducativa.flasco.org.ar>
 8. Педагогическая энциклопедия / Гл. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. – В 4-х т. – М.: из-во «Советская энциклопедия», 1965. – Т. 2. – С. 283–287.
 9. Фельтина А. Н. Все об Испании / А. Н. Фельтина. – Харьков : Фолио, 2008. – С. 228–232.
 10. Alberto Ribas Casasayas. Descubrir España y Latinoamérica. – Génova: Cideb Editrice. – 2008. – С. 153–156.
 11. Юрченко М. П. Особливості реалізації Болонського процесу в Іспанії / М. П. Юрченко // Болонський процес очима студентів : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 11 грудня 2008 р.: У 2-х томах / Редкол.: І. І. Тимошенко (відп. ред) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – Т. I. – С. 56–59.
 12. Alejandro Mayordomo Perez. Historia de la Educación en España. – Ministerio de Educacion y Ciencia. – 1990. – 747 с.
 13. Capitán Díaz, A. Educación en la España contemporánea. Barcelona, Ariel, 2000.
 14. García Fraile, J. A. 1857–2006: de la ley Moyano a la LOE. Análisis legislativo de la configuración del sistema educativo actual. Escamilla, 2006.
 15. Inmaculada C. Aguilera. Un paseo por la historia del sistema educativo español. Teachtraining. Multiservice, 2007. – P. 55–65.
 16. Joaquim Prats. Los sistemas educativos europeos. ¿Crisis o transformación? Fundación «La Caixa», 2005. – P. 177–227.
 17. MEC (2006). R.D. 1513/2006, 7 de diciembre, por el que se establecen las enseñanzas mínimas de la Educación primaria. (BOE 7.12.2006). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.mec.es
 18. Sistema educativo español 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uam.es>
 19. Agencia nacional de evaluación de la calidad y acreditación. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.aneca.es>
-
-